

ἤδη ἐτὼν πεσοῦσαν Ἐκκλησίαν τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν, ἡ τοῦλάχιστον ἀποφασίζει ὅ,τι ἐπραξεν ἐπὶ Βοσνουέτου ἡ Ἐκκλησία τῶν Γάλλων, καταδικάζουσα πάσας τὰς παπικὰς κεινοτομίας καὶ διατηροῦσα μόνον τὸ περὶ τῆς ἀρχιερείας τῶν Παπῶν ἀπαράδεκτον περ' ἡμῶν δόγμα τοῦ Βοσνουέτου.

Οἱ προσμεμεινέντες πολιτικοὶ τῆς νῦν Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας διατηροῦσιν ἐν Ρώμῃ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα οὐχὶ μόνον διὰ λόγον ἐκκλησιαστικόν, ἀλλὰ καὶ πολιτικόν, τὸν ὅποιον ἐξέφρασαν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς. Κατέχοντες τὴν Ρώμην, ταπεινῶνσι τὴν Ἰταλίαν καὶ κατὰ τὴν χρεὶν ἐκπαιλοῦσι τὸ Τουρίνον ἐκ τῆς Σαβοΐας, καὶ τὴν αὐστριακὴν ἐπικράτειαν αὐτὴν, καὶ οὕτω, διατηροῦσα ἐξ ἀνάγκης ἡ Αὐστρία πολλὴν στρατὸν ἐν τῷ Βενετικῷ, ἐγκαταλείπει ἀφυλακτότερα τὰ πρὸς τὴν Γερμανίαν ὅρια. Κατέχοντες ἄρα τὴν πρωτεύουσιν τῶν Ἰταλῶν οἱ Γάλλοι προτίθενται οὐ μόνον τὴν διάσωσιν τοῦ Παπικοῦ ἐργαστηρίου, ἀλλὰ καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τὸν ἀνατολικὸν προσηλυτισμὸν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, περιέχουσα πολλὴν καὶ ἀδικωτάτην φιλαυτίαν πλεονεκτικὴν, οὐδαμῶς ἀρμόζει τῇ σοφῇ καὶ γενναίᾳ Γαλίᾳ, οὔτε ὠφελεῖ αὐτὴν ἐπὶ τέλους κατ' οὐδέν.

Ἐξ ἤδη μεγάλα καὶ ἰσχυρά ἐκκλησιαστικὰ Χριστιανικὰ διεμαρτυρήθησαν πρὸς τὴν Παποκρατίαν κατὰ καιροὺς μᾶλλον ἢ ἥττον· πρώτη ἡ Καθολικὴ ὀρθόδοξος καὶ Ἀνατολική, κατόπιν δὲ, συμφωνοῦσα μετ' αὐτῆς κατὰ πάντα ἡ Ρωσικὴ, τρίτη ἡ Γερμανικὴ, τετάρτη ἡ Ἀγγλική, πέμπτη ἡ Γαλλικὴ καὶ νῦν ἕκτη ἡ Ἰταλική. Τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ὡς πρὸς τὸν παπισμὸν ἑτερόδοξοι, οἷον ἡ τῶν Ἀρμενίων (ἀπεχόντων τῆς ὀρθοδοξίας κατ' ἐθιμὰ τινὰ μόνον, εὐκόλως διορθούμενα ὑπ' αὐτῶν αὐθορμητῶς καὶ ἀδιασπῶς), ἡ τῶν εὐτυχικινῶν Σύρων, Κοπτῶν, Αἰθιοπῶν, (Ἀβυσσηνῶν), ἡ τῶν Νεστορικῶν καὶ εἰ τις ἄλλη, τέλος δὲ, αἱ πολλαὶ ἄλλαι τοῦ λεγομένου Προτεστάντισμοῦ, ἰσχύοντες ἐν τῇ Γερμανίᾳ, τῇ Ὀλλανδίᾳ, τῇ Δανίᾳ, τῇ Σουηδίᾳ καὶ ἐν μεγάλῳ μέρει τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ τέλος ἐν τῇ Ἰνδιᾷ. Πρὸς δὲ τὰς λογικὰς καὶ δικαίας ταύτας διεμαρτυρήσεις παντὸς σχεδὸν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἡ Παποκρατία, στηριζομένη σήμερον ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν ὅπλων, ἀντὶ τοῦ σωφρονισθῆναι καὶ ἐπανελθεῖν εὐγενῶς εἰς τὴν Χριστιανικὴν καθολικότητα, ὅθεν ἐξεστράπησαν οἱ ἀμαρτωλοὶ Πάπαι τοῦ μεσαιῶνος, προσθέτει αὐθαϊρέτως νέα δόγματα πρὸς ἐπίτασιν τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ στερέωσιν καὶ νέον πλουτισμὸν τοῦ καταπίπτοντος ἐργαστηρίου, οἷον τὸ γνωστὸν περὶ τῆς ἀγίας Ἄννης καὶ τῆς Θεοτόκου νέον σόφισμα τοῦ Παπισμοῦ, ἐξ οὗ προήλθεν ἐσχάτως ὁ οἰκτρὸς δισχισμὸς σω-

μάτων ἐμπρησμὸς ἐν τινὶ πόλει τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἀναφέρουσιν ἡ ἐφημερίδες.

Οἱ διεμαρτυρόμενοι τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας, οἱ καὶ Ἐπισκοπικοὶ λεγόμενοι, ὡς διασώζοντες τοὺς ἐπισκοπικοὺς τῆς ἀρχιερείας ἐκκλησίας βαθμοὺς, συνέστησαν νεωστὶ συλλόγους ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἵνα πλησιάσωσι πρὸς τὴν καθολικὴν ὀρθοδοξίαν, τὴν Ἀνατολικὴν, κοινωνοῦντες μετ' αὐτῆς φιλικῶς καὶ ἀσκανδαλίστως, καθὼς σχεδὸν ὁμόδοξοι ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως καὶ ἐν βαπτίσματι καὶ αἰσθανόμενοι, ὡς ἡμεῖς, τὴν χρεὶν καὶ τὸ χριστιανικὸν καθήκον τῆς ἀμοιβαίας εὐνοίας καὶ ἀδελφικῆς συμπράξεως. Τὴν σύστασιν τῶν συλλόγων αὐτῶν, ἐπήνεσαν, χαίροντες, οἱ ἀξιόλογοι καὶ σεβάσμιοι συντάκται τῆς Χριστιανικῆς ἑνώσεως, περιοδικοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐκδιδομένου ἐν Παρισίῳ γαλλιστί.

ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸ καταστατικὸν τοῦ ἀνωτέρου Ἀγγλικοῦ Συλλόγου, ὑπάρχοντος ἐν Λονδίῳ, καὶ ζητοῦντος πρὸς τοὺς ἄλλους πληροφορίας ἀκριβεῖς περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς τύχης τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν. Ἐν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπαντῶμεν τὴν περίοδον ταύτην· « Ταῦτα περὶ τῶν σκέ-
» ψειν καὶ ἐκθέσεων τῶν συλλόγων αὐτῶν διὰ τὸν
» οὐσιώδη καὶ ἀνγκυαῖον σκοπὸν τοῦ ἀναρθῶσαι τὴν
» παλαιὰν κοινωνίαν τῆς μεταρρυθμίσεως μετὰ τῆς
» ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς σεβασμίας
» ΜΗΤΡΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ τοῦ καθολικοῦ χριστιανισμοῦ,
» ἥτις ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ μαρτυρικῷ αὐτῆς
» πνεύματι ἀντέστη μετ' ἀτρέστου καὶ ἀπραμύλλου
» ἡρωϊσμοῦ πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῆς Παποκρα-
» τίας καὶ τὴν βίαν τοῦ Μωαμεθισμοῦ. »

Μάσων τις Θεολόγος ἐν Ἀμερικῇ σοφὸς ἐκήρυξε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, κέντρον ἀναγκαῖον καὶ ἀφευκτοῦ πρὸς τὴν ἑνωσιν πάσης τῆς χριστιανοσύνης. Τὸ αὐτὸ περίπτω ἐξέφρασαν πρό τινων ἐτῶν ἄλλοι σοφοὶ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Πρωσίας, τῆς Γαλλίας καὶ νῦν τῆς Ἰταλίας κληρικοὶ καὶ λαϊκοί. Πᾶς ἄρα ὁ πολέμων τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, πολεμεῖ τὴν ἑνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν Χριστόν.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ.

ΚΟΙΛΙΟΣ

ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑ.

(Τέλος· ἴδε φυλλαδ. 333 καὶ 334.)

Γ'.

Ὁ Κικέρων, ἐν τῇ περὶ φιλίας πραγματείᾳ, βεβαιεῖ ὅτι ὁ τύραννος ἀδύνατον νὰ ἔχῃ φίλους. Οὕτως

δὲ ὁμιλῶν, τὸν Καίσαρα ἐπικόπει, καὶ ὁμολογητέον ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦτο φαίνεται δικαιοῦν αὐτόν. Ὁ δεσπότης οὐδέποτε στερεῖται κολάκων, καὶ ὁ Καίσαρ, ἀδρῶς αὐτοὺς ἀνταμείβων, ἔσχε κόλακας εἴπερ τις ἄλλος· ἀλλὰ φίλον εἰλικρινῆ καὶ ἀφωσιωμένον οὐδένα βλέπομεν αὐτῷ. Ἰσως ὑπῆρχον μεταξύ τῶν ταπεινοτέρων ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ὧν ἡ ἱστορία οὐδεμίαν ἐτήρησεν ἀνάμνησιν (1), ἀλλ' οὐδεὶς ἐκείνων οἷς ἔδωκε τὰ πρωτεῖα καὶ ἐκάλεσε μετόχους τῆς ἰδίας αὐτοῦ τύχης, οὐδεὶς ἔμεινεν αὐτῷ πιστός. Ἡ μὲν ἐλευθεριότης αὐτοῦ ἀγνώμονας μόνον κατέστησε, ἡ δὲ γενναιοφροσύνη οὐδένα ἀφώπλισεν· ἀλλὰ προὔδότη ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων οἷς ἔδαψίλευσε μάλιστα εὐεργεσίας. Μόνους τοὺς στρατιώτας δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ ἀληθεῖς φίλους αὐτοῦ· τοὺς ἐκ τοῦ μεγάλου τῶν Γάλλων πολέμου λειπομένους ἀποστράτους· τοὺς ἐκατοντάρχους, οὓς πάντας ὀνομαστικῶς προσηγύρευε καὶ οἱ τινες ἀνδρείως μάλα ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιπτον· τὸν Σκαίβαν, ὅστις ἐν Δυρράχίῳ ἔσχε τὴν ἀσπίδα ὑπὸ τριάκοντα πρὸς τοὺς διακοσίους βέλεσι τετραμήνην· τὸν Κρασσίνιον λέγοντα αὐτῷ τὴν πρωΐαν ἐν Φαρσάλῳ· «ἐμὲ ἢ ζῶντα ἢ νεκρὸν ἐπαινέσεις.» Ἐκεῖνοι ὑπερέττησαν αὐτῷ πιστῶς· ἐκείνους ἐγνώριζε καὶ πολλοῦ ἐλογίζετο· ἐγίνωσκεν ὅμως κάλλιστα ὅτι οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἦσαν ἄπιστοι. Εἰ καὶ μετὰ τὴν νίκην παρέσχεν αὐταῖς ἀργύριον πολὺ καὶ μεγίσταις τιμαῖς ἐτίμησεν αὐτοὺς, πάντας δυσάρεστος εἶχον. Καὶ ἦσαν μὲν, οἱ τιμιώτεροι, οἱ τινες ἠσθάνοντο λύπην, λογιζόμενοι ὅτι κατέλυσαν τὴν δημοκρατίαν καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα ἑαυτῶν πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας. Οἱ πλείστοι δὲ, οὐδενὸς λόγου τοῦτο ἀξιῶντες, ἔκρινον ὁμῶς πάντες ὅτι κακῶς ἀντημείφθησαν αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν. Ἡ γενναιοδορία τοῦ Καίσαρος, ὅσῳ μεγάλη ἐγένετο, δὲν ἤρκεσε πρὸς κόρον αὐτῶν. Παρεδόθη αὐτοῖς ἡ δημοκρατία, ἦσαν πρῶτοι καὶ ὑπάτοι, ἐκυβέρνησαν τὰς πλουσιωτάτας τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ὁμῶς οὐκ ἐπαύοντο μεμψιμοιροῦντες· πάσης προφάσεως εἶχοντο ὅπως γογγύσωσι. Ὁ Ἀντώνιος κατορθώσας κατεκύρωσεν ἑαυτῷ ἐπὶ εὐτελεστάτῃ τιμῇ τὴν οἰκίαν τοῦ Πομπηίου· ὅτε δὲ ἦλθον αἰτοῦντες τὸ ἀργύριον, ἐθυμώθη καὶ ὕβρει μόνος κατέβηκε. Βεβηχίως ἔκρινεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὅτι ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν ἀνευλαβῶς καὶ κατεμέμψατο τὸν Καίσαρα ἀγνώ-

μοσύνη. Συχνάκις βλέπομεν τοὺς πολεμικοὺς ἄνδρας, τοὺς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἀνδρειοτάτους καὶ θαυμασίους ἐν ὥρᾳ μάχης, γινομένους πάλιν, ἐν τῷ συνήθει βίῳ, κοινούς φιλοδόξους, μεστοὺς ταπεινῶ φθόνου καὶ ἀκορέστου ἀπληστίας. Ἠρξαντο γογγύζοντες καὶ μεμψιμοιροῦντες, εἰς τέλος δὲ πάντες σχεδὸν ἐγένοντο προδόται. Μεταξὺ τῶν φονέων τοῦ Καίσαρος ὑπῆρχον οἱ ἄριστοι ἰσως αὐτοῦ στρατηγοί, Σουλπίκιος Γάλλος, ὁ νικητὴς τῶν Ναντυανῶν, Βασίλος, ἐν τοῖς ἀρίστοις τῆς ἵππου αὐτοῦ ἡγεμόσιν, ὁ Δέκιμος Βροῦτος καὶ ὁ Τρεβόνιος, οἱ ἥρωες τῆς μασσαλιωτικῆς πολιορκίας. Οἱ δὲ μὴ γενόμενοι ἐν τῇ συνωμοσίᾳ οὐδὲν κρείσσον προσηνέχθησαν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ὁ ἀναγινώσκων ἐν τῷ Πλουτάρχῳ τὴν διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος, αἰσθάνεται πνιγομένην τὴν ἰδίαν καρδίαν βλέπων ὅτι οὐδεὶς ἐπειράθη νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτόν. Οἱ συνωμόται ἦσαν μάλις ἐξήκοντα καὶ ὑπῆρχον ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους γερουσιαστάς, ὧν οἱ μὲν πλείστοι ὑπερέττησαν ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ, πάντες δὲ ὤφειλον αὐτῷ τὴν τιμὴν τοῦ ἐξεδρεύειν ἐν τῇ συγκλήτῳ ἥς ἦσαν ἀνάξιοι· καὶ οἱ ἄθλιοι ἐκεῖνοι οἱ παρ' ἐκείνου καὶ τὴν παρουσίαν καὶ τὸ ἀξίωμα ἔχοντες, καὶ ἐπαιτοῦντες τὴν προστασίαν, καὶ ἐκ τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ ζῶντες, εἶδον αὐτὸν σφαζόμενον ἄναυδοι. Ἐν ὅσῳ διήρκει ἡ φοβερά ἐκείνη πάλη, ἐν ᾗ «ἐν κύκλῳ περιεχόμενος, καὶ πρὸς ὃ τι τρέψει τὴν ὄψιν πληγαῖς ἀπαντῶν, καὶ σιδήρῳ φερομένῳ κατὰ προσώπου καὶ κατ' ὀφθαλμῶν διελαυνόμενος, ὥσπερ θηρίον ἐνελεῖτο ταῖς πέντων χερσίν,» ἐκαρτέρησαν ἀκίνητοι ἐπὶ τῶν ἑδρῶν, καὶ μόνον θάρρος ἔσχον νὰ ἐκπέσωσι διὰ τῶν θυρῶν καὶ νὰ φύγωσιν, ὅταν ὁ Βροῦτος, παρὰ τὸ καθημαγμένον τοῦ ἀνδρὸς πτώμα, ἐδοκίμασε νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ Κικέρων ἐνεθυμῶτο τὴν σκηνὴν ταύτην, ἥς ἐγένετο μάρτυς, ὅτε ἔλεγεν ὕστερον· «Τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως οἱ τύραννοι τῆς ἰδίας πατρίδος φαίνονται ὅτι οὐδένας εἶχον φίλους.»

Καθ' ὃν δὲ χρόνον οἱ στρατηγοὶ τοῦ Καίσαρος, τοσούτους λόγους πίστεως πρὸς αὐτὸν ἔχοντες, προὔδιδον αὐτόν, ἡδύνατο νὰ πιστεύσῃ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀμφιβόλους ἐκείνους συμμάχους οὓς ἐστρατολόγησεν ἐν τῇ Ἀγορᾷ ὑπηρετήσαντας πρότερον πάσης αἰρέσεως τὰ συμφέροντα; Ὅπως συντελέσῃ τοὺς ἰδίους σκοποὺς ἐδεῖτο ἀνδρῶν πολιτικῶν, ὡς οἷόν τε πλείστον, ὅπως μὴ φανῇ ἡ νέα κυβέρνησις ἐντελὴς στρατοκρατία. Διὸ προχείρως καὶ μὴ ἐκλέγων ἐλάμβανε, καὶ οἱ ἄτιμοι ἄνδρες πασῶν τῶν φατριῶν προσῆλθον ἰδίως εἰς αὐτόν, δεχόμενον μὲν καλῶς καὶ σύροντα πανταχόσε αὐτοὺς κατόπιν, ἀλλὰ μηδόλως τιμῶντα αὐτούς. Ὁ μὲν Κικέρων ἐπτοήθη σφόδρα ὅτε ὁ Καίσαρ ἐπεσκέψατο αὐτόν μετ' ἐκείνων ἐν Φαρμαίαις. «Ἐν συμπάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ, ἔλεγεν, οὐδεὶς

(1) Ἄδικον κρίνομεν νὰ παρασιωπήσωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Μάτιου, οὗ τινος περιεσώθη καλλίστη ἐπιστολὴ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος. Ἐκεῖνος ἦν τῷ ὄντι ἀληθὴς φίλος τοῦ Καίσαρος· ἀλλὰ περὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐστὶν ἐνδεῶς εὐρέθη μεταξύ τῶν ταχθέντων ὑπ' αὐτοῦ πραιτόρων ἡ ὑπάτων καὶ ὧν τοσάκις ἐπλήρωσε τὰ χρέη. Ὁ Μάτιος οὐδέποτε ἔσχε πολιτικὸν ἀξίωμα καὶ ἀνευ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Κικέρωνος τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἤθελε φθάσει μέχρις ἡμῶν.

φαύλος ὑπάρχει μὴ ὦν μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀττικὸς, τοσοῦτον πεφυλαγμένος συνήθως, δὲν ἠθυνήθη νὰ κρατηθῇ ἀλλ' ἀπεκάλεσε τὴν συνοδείαν ἐκείνην κατὰ χθόνιον σπεῖραν. Ὅσω δὲ συνειθισμένος καὶ ἂν ᾗ τις νὰ βλέπῃ τοὺς μηδὲν ὅ τι ἀπολέσους ἔχοντας καταρχομένους τῶν τοιούτων ἐπαναστάσεων, εἰκότως ὁμοίως ἀπορεῖ πῶς ὁ Καῖσαρ δὲν εὔρε καὶ τινὰς τιμωτέρους συμμάχους. Αὐτοὶ οἱ ἀσπανδύτατοι ἐχθροὶ αὐτοῦ ἀναγκάζονται νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἐν τῷ συστήματι τὸ ὅποιον ἤθελε νὰ καταστρέψῃ πάντα δὲν ἦσαν ἄξια διατηρήσεως. Ἡ ἐπανάστασις ἦν ἀνεύκλου ἐν τῷ νῶ εἶχε λόγους σοβαροὺς, φύσει λοιπὸν ἐπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ θιασώτας εἰλικρινεῖς. Πῶς λοιπὸν μεταξὺ τῶν βοηθησάντων αὐτῷ ὅπως μεταβάλλῃ σύστημα, ὅπερ πολλοὶ καταμέμροντο καὶ ὅφ' οὐ πάντες ἔπαθον, τοσοῦτον ὀλίγοι φαίνονται οἱ ἐκ πεποιθήσεως ἐνεργοῦντες, σχεδὸν δὲ πάντες ἐκ τούναντίου εἰσὶ μίσθαρνοι συνωμόται, ἄνευ εἰλικρινείας ἐργαζόμενοι ὑπὲρ ἀνδρὸς ὃν οὐδὲλως ἀγαπῶσι καὶ ὑπὲρ πράξεως ἣν κακὴν κρίνουσιν.

Ἐξηγεῖται ἴσως ἡ τοιαύτη σύνθεσις τῆς φατρίας τοῦ Καίσαρος ὑπὸ τῶν συνήθων τρόπων οἷς ἐχρῆτο πρὸς συγκρότησιν αὐτῆς. Οὐδέποτε, προσαγορευμένος τινα ἐσπατάλησε τὸν κειρὸν ἀποδεικνύων αὐτῷ τὰ ἐλαττώματα τῆς παλαιᾶς κυβερνήσεως καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀντικαθισταμένης. Μετεχειρίζετο ἐπιχειρήματα ἀπλούστερα καὶ βεβαιότερα, ἐδίδου ἀργύριον. Τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἐγίνωσκε καλῶς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καὶ δὲν ἤπιατό σκεπτόμενος ὅτι ἐν κοινωνίᾳ παραδεδομένη ὅλη εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς ἡδονάς, αἱ ἐξησθενημέναι δοξασίαι καὶ ἀρχαὶ εἰς μόνον τὸ συμφέρον ἐνεδίδουσιν. Διέταξε λοιπὸν ἀνευλαβῶς εὐρὺ σύστημα διαφθορᾶς ἐκμεταλλευόμενος τὴν Γαλίαν, ἣν, ὡς ἐνίκησε οὕτω καὶ ἐλήστευσε κατὰ κράτος, « ἀρπάζων, κατὰ τὸν Σουετόνιον, πᾶν τὸ ἐν τοῖς τῶν θεῶν ναοῖς ἀπαντώμενον καὶ ἐξ ἐφόδου τὰς πόλεις πορθῶν, οὐχ ἵνα τιμωρήσῃ αὐτάς, ἀλλ' ἵνα ἔχῃ πρόφασιν διαρπαγῆς. » Διὰ τοῦ ἀργυρίου τούτου προσεκτᾶτο ὁπαδούς. Οἱ δ' ἐπισκεπτόμενοι αὐτὸν οὐδέποτε ἀπέρχοντο κενὰς τὰς χεῖρας ἔχοντες. Οὐδ' ἡμέλει, ἀλλ' ἐδίδου δῶρα τοῖς δούλοις καὶ τοῖς ἀπελευθεροῖς ὅσοι εἶχον τινα ἐπὶ τῶν κυρίων δυνάμει. Ἀπόντος αὐτοῦ ἐκ Ρώμης, ὁ ἐπιδέξιός Ἰσπικνὸς Βάλβος καὶ ὁ τραπεζίτης Ὀππιος, ἐπίτροποι αὐτοῦ διένεμον ἐν ὀνόματι αὐτοῦ πᾶμπλειστα χρήματα ἐδοτήθουν εὐλαβῶς γερουσιασταῖς ἐν ἀπορίᾳ καὶ δυσχεροῖς καί μενοι· ἐγίνοντο αὐθορμήτως ταμίαι νεανίων εὐγενῶν ἐξαντλησάντων τοὺς πατρικοὺς πόρους. Ἐδάνειζον ἀτόκως, ἀλλὰ γνωστὰ ἦσαν αἱ ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ χρέους ἀπαιτηθεῖσθαι ὑπηρεσίαι. Οὕτως ἐδωροκαπήθη

ὁ Κουρίων, ἀδρότατον λαβὼν τὸν μισθόν διότι τὸ χρέος αὐτοῦ ὑπερέβαινε τὰς ἐξακισχιλίας μυριάδας σестερτίων (12 ἑκατομμύρια φράγκων). Οἱ δὲ Κοίλιος καὶ Δολοβέλλας, μηδὲν περισσότερον ἐκείνου εὐποροῦντες, κατεκτήθησαν πιθανῶς διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. Οὐδέποτε δωροδοκία ἐπὶ πλέον ἐξετάθη οὐδέποτε ἀναιδέστερον εἰς τοῦμφανὲς προτέθη. Κατ' ἔτος σχεδὸν, ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ὁ Καῖσαρ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλίαν φέρων τῶν Γάλλων τοὺς θησαυρούς. Αἱ συμφωνίαι ἤρχοντο τότε καὶ οἱ μεγάλοι ἐφεξῆς προσήρχοντο. Ἐν Λούκῃ δέ ποτε τοσοῦται ἐν ταύτῃ ἦλθον, ὥστε ἐμετρήθησαν διακόσιοι μὲν γερουσιασταὶ ἐν τοῖς δωματίοις ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δὲ ῥαβδοῦχοι κατὰ τὰς θύρας.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ πίστις τῶν ὠνίων ἀνθρώπων οὐχὶ πλέον τοῦ δοθέντος ἀργυρίου διαρκεῖ τὸ δ' ἀργύριον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἥκιστα συνήθως διαρκεῖ, καὶ καθ' ἣν ἡμέραν βαρυνθῇ τις νὰ δαψιλεύῃ χρήματα εἰς τὰς ἀσωτείας αὐτῶν, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ δυσπιστῇ πρὸς αὐτούς. Νῦν δὲ ὑπῆρχε πρὸς τούτῳ εἰς πάντας τοὺς πολιτικούς τοῦ Καίσαρος φίλους ἰδιαίτερός τις λόγος μέλλων νὰ καταστήσῃ θάσσον ἢ βράδιον αὐτοῦ εἰς δυσκρέστησιν. Ἐμεγαλύνθησαν μεταξὺ τῶν θυελλῶν τῆς δημοκρατίας· ἐρρίφθησαν ἐνωρὶς εἰς τὸν ἐνεργῆ καὶ παραχῶδη βίον καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν οὐδεὶς μᾶλλον αὐτῶν ἐχρήσατο καὶ κατεχρήσατο τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ λόγου, εἰς ἣν ὤφειλον καὶ τὴν ἰσχὺν, καὶ τὴν δύναντα, καὶ τὴν δόξαν. Κατὰ παράδοξον ἀνακολουθήσαν, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἱ ὑπὲρ ἐγκαταστάσεως ἀπολύτου κυβερνήσεως ἐργαζόμενοι, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἥκιστα πάντων ἠδύναντο νὰ ὑπομείνωσι τὴν στέρησιν τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ πάλης, τοῦ τῶν πραγμάτων θορύβου, τῆς ἐκ τοῦ βήματος συγκινήσεως, ἥτοι πραγμάτων ἐν μόνοις τοῖς ἐλευθεροῖς πολιτεύμασιν ὑπαρχόντων. Εἰς οὐδένα ἄλλον ἐφάνη βεβαίως βαρυτέρα μετ' οὐ πολὺ ἡ δεσποτικὴ ἐξουσία ἢ εἰς τοὺς μηδ' αὐτὸν τὸν ἐλαφρὸν καὶ ἐπεικῆ τοῦ νόμου ζυγὸν ὑπομείναντας. Καὶ τῷ ὄντι ταχέως ἐνόησαν ὅτι ἡμάρτησαν. Ἡσθάνθησαν ὅτι, βοηθήσαντες τῷ δεσπότῃ εἰς τὴν δήμευσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων, ἀπώλεσαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν. Ἐν ταύτῃ δὲ καθεώρων εὐκόλως ὅτι τὸ νέον πολίτευμα, ὃ περ ἰδίαις χερσὶν ἐγκατέστησαν, οὐδὲν ἀπεδίδου αὐτοῖς τῶν ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ διδομένων. Τί γὰρ ἦσαν τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ τιμαὶ δι' ὧν ἡζίουσαν ἀνταμεῖψαι αὐτοὺς, ἐνὸς μόνου ἀνδρὸς κατέχοντος ἔργῳ τὴν ἐξουσίαν; Ναὶ μὲν ὑπῆρχον εἰς ἐτι πραίτορες καὶ ὑπατοὶ· ἀλλ' ὅποιοι ἐφαίνοντο οἱ ἄφ' ἐνὸς ἐξαρτῶμενοι ἀνδρὸς ἄρχοντες, εἰς τὴν φαντασιοκοπίαν αὐτοῦ ὑπήκοοι, τῇ δυνάμει αὐτοῦ ὑποχείριοι, ἐσκοτασμένοι καὶ ὡς ἐκλελοιπότες ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ δόξης, πρὸς τοὺς τῆς παλαιᾶς δη-

μπαρταβίας παραβαλλόμενοι; Ἐκ τούτου ἀναποφεύκτως ἔμελλον νὰ ψευσθῶσι προσδοκίαι, νὰ γεννηθῶσι πόθοι καὶ μεταμέλεια, πολλάκις δὲ καὶ προδοσίαι. Ἰδοὺ πῶς οἱ σύμμαχοι ἐκεῖνοι, οὓς ὁ Καῖσαρ συνέλεξεν ἐν ταῖς διαφόροις πολιτικαῖς φατρίαις, γινόμενοι πρῶτον αὐτῷ ὠφελιμώτατοι, παρέσχον εἰς τέλος μεγάλας δυσχερείας. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἀεικινήτων καὶ ἀτιθάσων, ἀτάκτων φύσει τε καὶ ἐξ ἔθους πνευμάτων ὑπετάγη ἐκουσίως εἰς τὴν πειθαρχικὴν τάξιν, οὐδὲν ἠθέλησεν αὐθόρμητον νὰ ὑπακούσῃ. Εὐθὺς ὡς ἦσαν μακρὰν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δεσπότου καὶ δὲν ἀνεχαιτίζοντο ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ χειρὸς, αἱ ἀρχαῖαι ὁρμαὶ ὑπερίσχυον ἐν αὐτοῖς, καὶ, τῆς προστυχούσης εὐκαιρίας λαμβανόμενοι, ἐγίνοντο πάλιν οἱ ἄλλοτε στασιασταί, καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας εἰρηνευθείσῃ πόλει, καθ' ἑκάστην τοῦ Καίσαρος ἀπουσίαν αἱ ταραχαὶ ἀνενοῦντο. Οὕτως ἐτάραξαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν ὁ Κοίλιος, ὁ Δολοβέλλας καὶ ὁ Ἀντώνιος, παρηγγελμένοι νὰ διατηρήσωσιν αὐτήν. Ὁ δὲ Κουρίων ὁ ἀρχηγὸς τῆς εἰς τὴν νέαν κυβερνήσιν προσημιχθείσης νεολαίας, ἔφθασε θανὼν πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ δυσχερευθῇ· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ καὶ ἀνειμένου τρόπου, μεθ' οὗ ἐλάλει ἤδη περὶ Καίσαρος ἐν ταῖς οἰκιακαῖς ὁμιλίαις, ἐκ τῶν ὀλιγίστων ἐλπίδων, ὑφ' ὧν ἐδόσκετο περὶ αὐτοῦ, εὐλόγως συμπεραίνει τις ὅτι, ἂν ἔζη, ἤθελε πράξει ὡς οἱ ἄλλοι.

Εὐχερὲς πρόκειται νῦν ἡμῖν ἡ κατάληψις τῶν λόγων δι' οὓς ἐμεμφιμοίρει ὁ Κοίλιος καὶ ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἐκεῖνη, ἣν τὰ ἀξιώματα τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας δὲν ἐκέρσαν, ἐστενοχωρήθη τὸ τελευταῖον ἐν τῷ νέῳ πολιτεύματι. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ παράδοξος αὐτοῦ πρὸς τὸν Κικέρωνα ἐπιστολὴ, ἐν ἣ κηρύττει κατὰ τῶν περὶ τὸν Καῖσαρ τὸν πόλεμον. Ἡ δυσἀρέσκεια παρεισέδωκε εἰς αὐτὸν ἐνωρίς. Ἀμ' ἀρχαμένου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἰς τοὺς συγχάροντας αὐτῷ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν φίλων πικρῶς ἀπεκρίνατο· «Τί πρὸς με ἡ δόξα αὕτη ἢ μὴ μέχρι ἐμοῦ διικνουμένη;» Ἠρξάτο βεβαίως νὰ ἐννοῇ ὅτι ἐν τῇ νέᾳ κυβερνήσει μόνον εἰς ἓνα ἄνδρα ὑπῆρχε θέσις καὶ ὅτι εἰς μόνον ἐκεῖνον ἀνήκεν εἰς τὸ ἐξῆς καὶ δύναμις καὶ δόξα. Ὁ δὲ Καῖσαρ παραλαβὼν αὐτὸν εἰς τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἐκστρατείαν, οὐδεμίαν παρέσχεν αὐτῷ περίστασιν ὅπως διακριθῇ. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτάχθη πραιτωρ, ἀλλ' οὐχὶ πραιτωρ τοῦ ἄστεως (urbanus), ἀξιῶμα ἐντιμώτερον, προσηγορευθέντος εἰς τοῦτο τοῦ Τρεβωνίου· ἐκ τῆς προσηγορευσεως δὲ τούτης, ἣν ἔκρινεν ὕβριν, ὠργίσθη σφόδρα καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐκδικηθῇ, μόνην τὴν εὐκαιρίαν ἀνέμενον. Ἐνόμισε δὲ αὐτὴν ἐλθοῦσαν ὅτε εἶδε τὸν Καῖσαρ ἀνχωροῦντα μεθ' ἅπαντος τοῦ στρατοῦ εἰς Θερσαλίαν κατὰ τοῦ Πομπηίου. Ἐπίστευσεν ὅτι, ἀ-

πόντος τοῦ δικτάτορος καὶ τοῦ στρατοῦ, μεταξὺ τοῦ ἀνὰ βραχίονος τῆς Ἰταλίας, ἐν ἣ περιήγοντο μυρία φῆμαι ἀντίθετοι περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πάλης, ἡδύνατο νὰ πειραθῇ ὀριστικοῦ τινος τολμήματος, καὶ ἀληθῶς καλὴν ἐξελέξατο τὴν εὐκαιρίαν· ἀλλὰ τὸ ζήτημα, ἐφ' οὗ ἔκρινε νὰ ἀναρρίψῃ τὸν πόλεμον, ἔτι κάλλιον ἐξελέξατο. Οὐδὲν δὲ μάλλον τιμᾷ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐπιδεξιότητα ἢ ὅτι εὐκρινέστατα διεκρίνε τὰς ἀσθενείας τῶν νικητῶν, δι' ἐνὸς μόνου βλέματος κατώπτουσε τὴν ἀρίστην θέσιν ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ ὁρμήσῃ κατ' αὐτῶν ἐπιτυχῶς.

Εἰ καὶ ὁ Καῖσαρ ἦν κύριος τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ προέβλεπον πάντες ὅτι, ὁ δημοκρατικὸς στρατὸς δὲν ἠθέλει ἐμποδίσαι αὐτῷ, εἶχεν ὅμως μεγάλας δυσχερείας νὰ ὑπερνικήσῃ. Τοῦτο δὲ ἐγίνωσκεν ὁ Κοίλιος, οὐδ' ἠγνόει ὅτι κατὰ τὰς πολιτικὰς πάλας ἡ ἐπιτυχία ἐστὶ συνήθως μεστὴ κινδύνων δοκιμασία. Τοῦ ἐχθροῦ ἡττηθέντος, ὑπολείπεται εἰς τὸν νικητὴν νὰ κρατῇ τῶν ἑαυτοῦ ἀνδρῶν, ὅπερ ἐνίοτε δυσκοπώτερον. Πρέπει ν' ἀνθίσταται εἰς ἐπιθυμία, ἥς τέως ὑπέφερε ἢ καὶ ἐδείχθη ἐνθαρρύνων, ἐν ᾧ ἡ ὥρα τῆς πληρώσεως αὐτῶν ἐφαίνετο μακρὰν ἀπέχουσα· πρέπει μάλιστα ν' ἀντικρούῃ τὰς ὑπερβολούσας ἐλπίδας, τὰς ἐκ τῆς νίκης εἰς τοὺς ἄραντας αὐτὴν γεννωμένας, ἥς ἀδύνατόν ποτε νὰ πληρώσῃ. Συνήθως, ἐν ᾧ δὲν ὑπερισχύῃ τις καὶ θέλῃ νὰ ἀποκτήσῃ ὁπαδοὺς, οὐδαμῶς φείδεται ὑποσχέσεων· ἀλλὰ καθ' ἣν ἡμέραν λάβῃ τὴν ἐξουσίαν δύσκολον εἶναι νὰ τηρήσῃ πάσας τὰς ὑποχρεώσεις, καὶ τὰ ὥραῖα ἐκεῖνα προγράμματα ἀντιπολιτεύσεως, ἅτινα ἐδέχθη καὶ διέδωκε καθίστανται τότε μεγάλα ἐμπόδια. Ὁ Καῖσαρ ἦν ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος· ἐκεῖθεν δ' ἦντλει τὴν δύναμιν. «Ἐρχομαι, εἶπαν εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔρχομαι ἐν' ἀποδόσω τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν δημοκρατίαν ὑπ' ὀλίγων ἀριστοκρατῶν δεδουλωμένην.» Ἡ δὲ δημοκρατικὴ φατρία, ἥς ἀνεκήρυττεν οὕτως ἑαυτὸν ἐντολοδόχον εἶχεν ἑτοιμον καθ' ὅλα τὸ ἑαυτῆς πρόγραμμα, οὐχὶ πλέον ἐντελῶς τὸ τῶν Γράκχων. Μετὰ ἓνα αἶώνα αἰματηρῶν πυλλάκις ἀγώνων, τὰ μίστη ἐφλεγμκίνοντο καὶ αἱ μανιώδεις ἀντιστάσεις τῆς ἀριστοκρατίας κατέστησαν τὸν λαὸν ἀπαιτητικώτερον. Ἐκαστος τῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες μετὰ τὸν Γάϊον Γράκχον ἐπεχείρησαν νὰ διευθύνωσιν, ὅπως παρασύρωσιν αὐτὸν εὐκολώτερον, ἐξέθεντο ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τινα νέαν ἀπαίτησιν. Ὁ μὲν Κλώδιος ἐπεχείρησε νὰ καθιερώσῃ ἀπεριόριστον τοῦ συνεταίριζεσθαι δικαίωμα καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὴν δημοκρατίαν διὰ μυστικῶν ἐταιριῶν. Ὁ δὲ Κατρίλιος ὑπισχεῖτο δήμευσιν καὶ διαρπαγὴν· δι' ἧ καὶ κατέλιπε τὰ μάλιστα δημοτικὴν μνήμην, καὶ, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἐπικηδεῖαι δαίπνοι ἐτελοῦντο εἰς τιμὴν

αὐτοῦ καὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ κατεκαλύπτετο ὑπ' ἀνθέων. Ὁ δὲ Καῖσαρ, παρερχόμενος διάδοχος τούτων, δὲν ἐδύνατο νὰ ἀρνηθῇ ἐντελῶς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν ἠναγκάζετο νὰ ὑπόσχηται ὅτι ἤθελεν ἀποπερατώσει τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ θεραπεύσει τὰς εὐχὰς τῆς δημοκρατικῆς πατρίας, ἥτις τότε δὲν ἐφαίνετο παρά πολὺ μεριμνῶσα περὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Εἶχε μὲν ἐλευθέραν τὴν πρόσοδον εἰς πάντα τὰ ἀξιόμακτα, εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφηφορεῖν, ὃ ἐπώλει ὅπως ζήσῃ, τοῦτο λοιπὸν μόνον ἐζήτει, κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Τὸ σύνθημα ἰδανικὸν τῶν πληθεϊῶν ἦν τὸ τρέφεσθαι ἀέργους ὑπὸ τῆς πολιτείας, διὰ διανομῶν δωρεᾶν συχνάκις ἐπαναλαμβάνομένων, τὸ προσκτᾶσθαι τὰς ἀρίστας τῶν γαιῶν τῶν συμμάχων στέλλοντας ἀποικίας εἰς τὰς πλουσιωτάτας ἰταλικὰς πόλεις, τὸ καταντῆσαι εἰς τινὰ μερισμὸν τῶν κτημάτων, ἐπὶ προφάσει ὅτι ἀναλαμβάνουσιν ἀπὸ τῆς ἀριστοκρατίας τὰ δημόσια κτήματα, ἅτινα ὠκειοποιήθη· τοῦτο δὲ μετὰ πλείστης ἐπιμονῆς ἐζήτουν, τοῦτο ὅλη ἡ φατρία εἶχε σύνθημα, τὴν σεισάχθειαν, ἥ, ὡς ἔλεγον τότε, τὴν καταστροφὴν τῶν βιβλίων τῶν δανειστῶν (*tabulae ponae*), ἥτοι τὴν παραβίαν τῆς κοινῆς πίστεως καὶ τὴν γενικὴν χρεωκοπίαν ὑπὸ τοῦ νόμου ψηφισμέναν· τὸ πρόγραμμα τοῦτο, καὶ τοὶ σφοδρὸν μάχιστα, ὁ Καῖσαρ ἐδέξατο κατὰ τὰ φαινόμενα, ἀνακηρύττων ἑαυτὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ἡ πύλη ἦν ἀμφίβροπος, οὐδένα ὅρον ἔθηκε φοβούμενος μὴ ἐξασθενίῃ διὰ διαιρέσεων τὴν ἰδίαν φατρίαν· διὸ ἐνομιζέτο ὅτι ἅμα νικήσας ἤθελεν ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος τούτου.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Καῖσαρ δὲν ἤλθε μόνον ἵνα καταστρέψῃ κυβέρνησιν, ἤθελε νὰ συστήσῃ ἄλλην, οὐδόλως δ' ἠγνόει ὅτι ἐπὶ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς χρεωκοπίας οὐδὲν στερρὸν καθιδρύεσθαι. Ὅθεν, ἀνευλαβῶς χρησάμενος τῷ προγράμματι τῶν δημοκρατικῶν ὅπως καταβάλλῃ τὴν δημοκρατίαν, κατενόησεν ὅτι ἤρχετο αὐτῷ νέα ἐντολή. Ἀμα γενόμενος κύριος τῆς Ρώμης, ἐξ αὐτομάτου ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἐκ συμφέροντος ὡς ἡγεμὼν κατέστη συντηρητικὸς. Ἐπεινεν ἅμα τὴν χεῖρα εἰς τοὺς μετριοπαθεῖς ἄνδρας τῶν παλαιῶν φατριῶν καὶ ἀδεῶς ἐπανέκαμπτε πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς παλαιᾶς κυβερνήσεως.

Βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Καίσαρος, καθ' ὅλου λαμβανόμενον, δὲν εἶναι ἔργον ἐπαναστάτου. Πολλοὶ νόμοι ὑπ' αὐτοῦ γενόμενοι ἐπληνέθησαν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος μετὰ τοὺς εἰδούς τοῦ Μαρτίου· ἐκ τούτου δὲ κατανοεῖ τις ἀρκούντως ὅτι οὐδόλως συνεφώνουν πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν δημοκρατικῶν. Ἐπεμψεν ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀπόρων πολιτῶν εἰς ἀποικίας, ἀλλὰ πέραν τῆς θαλάσσης ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Μὴ δυνάμενος νὰ καταργήσῃ

ἐντελῶς τὰς ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τὸν λαὸν τῆς Ρώμης διδομένας δωρεάς, περιώρισεν ὅμως αὐτάς. Ἀντὶ τριακοσίων χιλιάδων πολιτῶν μετεχόντων αὐτῶν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, μόνον ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδας ἐδέχθη, κελεύσας ἵνα μὴ ὑπερβληθῇ ποτε ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ἀντικαθιστάντος κατ' ἔτος τοῦ πράκτορος τοῦ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους ἀποθνήσκοντος προνομιοῦχους ἐνδεεῖς. Μηδὲν μεταβαλὼν ἐκ τοῦ ἀποκλειστικοῦ συστήματος τοῦ ἰσχύοντος ἐπὶ δημοκρατίας, ἐπέβαλε δικαιώματα εἰσαγωγῆς ἐπὶ τῶν ξένων ἐμπορευμάτων. Ἐδημοσίευσεν νόμον περὶ πολυτελείας, πολλῶ ἀυστηρότερον τῶν προγενεστέρων, λεπτομερῶς ὀρίζοντα τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι καὶ τρέφεσθαι, καὶ ἐξετέλεσεν αὐτὸν μετὰ τυραννικῆς ἀυστηρότητος. Αἱ ἀγοραὶ ἐφυλάττοντο ὑπὸ στρατιωτῶν, ὑπὸ φόβου μήπως πωληθῇ τι τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαγορευομένων τοῖς ὠνούμενοις καὶ ἐπετρέπετο τοῖς στρατιώταις νὰ εἰσέρχονται καὶ εἰς αὐτάς τὰς οἰκίας καὶ νὰ κατέχωσι καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν τραπέζων τὰ ἀπηγορευμένα ἐδώδιμα. Ἡ δ' ἐπιτήρησις τοσοῦτον ἀκριβοῦς ἐγένετο, ὥστε εἰς τοὺς γαστριμαργούς οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο ἢ τὸ ἐρευνᾶσθαι θαυμασίας παρασκευασίας τῶν ἀπλουστάτων λαχάνων, καὶ, φαίνεται ὅτι εἰς τοῦτο ἐπέτυχον κάλλιστα, διότι ὁ Κικέρων διηγείται ὅτι ἐν τῷ οἰωνιστικῷ δείπνῳ τοῦ Λεντούλου, καὶ τοὶ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα ἀρκεσθέντες, εὔρε τρόπον νὰ βαρύνῃ τὸν στόμαχον. «Ἐγὼ, λέγει, ὁ ἀντέχων εἰς τὰ ὕστρακα καὶ τὰς σφυραῖνας, κατεβλήθην ὑπὸ σκολύμων καὶ μαλαχῶν!» Τοὺς περιορισμοὺς τούτους, τοὺς στενοῦντας τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἐπομένως βλάπτοντας τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, παρέλαβεν ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τῶν παραδόσεων τῶν ἀριστοκρατικῶν κυβερνήσεων. Διὸ καὶ ἀντιδημοτικοὶ ἦσαν ἔτι δὲ μάλλον οἱ περιορισμοί, οὓς ἔταξε, τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι. Τὸ δικαίωμα τοῦτο, τὸ ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν παρά πᾶν ἄλλο ἀγαπώμενον, ἔμεινε σεβαστὸν ἄχρι τῶν τελευταίων τῆς δημοκρατίας χρόνων, καὶ ὁ δήμαρχος Κλώδιος ἐπιδεξιῶς ἐχρήσατο αὐτῷ, φοβῶν τὴν γερούσιαν καὶ ἐνσπείρων τρόμον κατὰ τὴν ἀγοράν. Ἐπὶ προφάσει λατρείας τῶν ἐφεστίων θεῶν ἐκάστης τριόδου, συνεκροτήθησαν σύλλογοι τμηματικοὶ (*collegia compitalicia*) περιλαμβάνοντες ἐνδεεῖς πολίτας καὶ δούλους. Οἱ σύλλογοι οὗτοι, θρησκευτικοὶ τὸ κατ' ἀρχάς, ἐγένοντο μετ' οὐ πολὺ πολιτικοί· ἐπὶ δὲ Κλωδίου συνεκρότουσαν εἶδος τακτικοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐν ταῖς ὁχλαγωγίαις τῆς Ρώμης ἐπραττον ὅτι καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὰ σχίσματα (*sections*) τὸ 1893. Παρὰ τούτους δὲ τοὺς διαρκεῖς συλλόγους, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ δαίγμα, συνεκροτοῦντο καὶ πρόσκαιροι, ὅσας τις μεγάλη τις ἐκλογὴ ἐπέκειτο. Οἱ κάτοικοι συνελέ-

γοντο κατὰ τμήματα καὶ διηροῦντο εἰς δεκαρχίας καὶ ἑκατονταρχίας, ἐξελέγοντο αὐτοῖς ἀρχηγοὶ ἄγοντες αὐτοὺς στρατιωτικῶς εἰς ψηφοφορίαν, καὶ ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ λαὸς δὲν ἐψήφριζε δωρεάν, ὠρίζετο ἐκ τῶν προτέρων ἐπίσημόν τι πρόσωπον, καλούμενον *sequester*, εἰς οὗ τὰς χεῖρας ἀποτίθετο τὸ ὑπὸ τοῦ ὑποψηφίου προσφερόμενον ἀργύριον, καὶ διανομαῖς (*divisores*) ἐντολὴν ἔχοντες μετὰ τὴν ψηφοφορίαν νὰ διανείμωσι τὸ ἀργύριον κατὰ φυλὴν. Οὕτως ἐξετελείτο ἐν Ρώμῃ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία περὶ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας, καὶ οὕτως ἡ φυλὴ ἐκείνη, φύσει ἀγαπῶσα τὴν στρατιωτικὴν εὐταξίαν, κατῴρθωσε τακτοποιήσασα καὶ αὐτὴν τὴν ἀταξίαν. Ὁ δὲ Καῖσαρ πολλάκις χρησάμενος ταῖς μυστικαῖς ταύταις ἐταιρίαις καὶ δι' αὐτῶν διευθύνας τὰς ἐκλογὰς καὶ κυριεύσας τῶν ἐν τῇ Ἀγορᾷ διασκέψεων, κατ' οὐδέναν τρόπον ἠθέλησε νὰ ὑπομείνῃ αὐτὰς ἅμα ὡς οὐδεμίαν αὐτῶν ἔσχεν ἀνάγκην. Ἐκρίνεν ὅτι τακτικὴ κυβέρνησις δὲν ἤθελεν ὑπάρχει ἐπὶ πολὺ, ἐὰν παρ' αὐτὴν ἐνῆργει ἐλευθέρως ἡ κρυφία ἐκείνη. Πάσῃ δὲ αὐστηρότητι ἐχρήσατο ὅπως ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τῆς διωργανωμένης ταύτης ἀταξίας. Μεγάλως παροργίσας τοὺς ἰδίους φίλους, κατήργησε διὰ μιᾶς ἀπάσας τὰς πολιτικὰς ἐταιρίας, μόνας τὰς ἀρχαιοτάτας παριδὼν, ὡς μηδέναν κίνδυνον παρεχούσας.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν ἔργα σφοδρότατα καὶ πολλοῖς προσβάλλοντα· δι' οὗ ὑστεριώτερον ἐπεχείρησεν αὐτοῖς, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μούνδας καὶ τὴν τῆς Θάψου, ὅτε ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ὑπ' οὐδενὸς ἀμφεσβήτητο καὶ ἔκρινεν ἑαυτὸν ἰκανῶς ἰσχυρὸν ὅπως ἀντιστῇ εἰς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους, τοὺς δημοκρατικούς. Ἐκ Φαρσάλου ἀναχωρήσας, εἶχεν ἐπὶ ἀνάγκην πολλῆς μετριοτήτος καὶ φειδοῦς· ἡ φρόνησις δ' ὑπεγόρευεν αὐτῷ νὰ μὴ δυσχερεστήσῃ τοὺς φίλους, ἐν ᾧ χρόνῳ ὑπῆρχον αὐτῷ ἀκατάβλητοι τοσοῦτοι ἐχθροί. Ἄλλως τέ τινα πράγματα ἀδύνατον ἦν νὰ ἀνορθώσῃ τις, διότι περὶ τούτων ἀπάντων ἔμελεν ἀκριβῶς τοῖς δημοκράταις, ἀπαιτοῦσι τὴν ταχειάν αὐτῶν λύσιν. Τοιαύτη ἦτο μάλιστα ἡ σεισάχθεια, περὶ ἧς ὁ Καῖσαρ, ἅμα ἐξ Ἰσπανίας ἐπανελθὼν, ἐφρόντισεν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, εἰ καὶ αἱ δυσχέρειαι ἦσαν μέγισται, δὲν κατέλυσε ριζηδὸν τὰ χρέη, ὡς ὑπετίθετο ὑπὸ πάντων. Μεταξὺ τῆς συντηρητικῆς, αὐτοῦ φύσεως καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἰδίας φατρίας κείμενος, ἐπελάθετο τοῦ μέσου ὁροῦ· ἀντὶ νὰ καταλύσῃ ἐντελῶς τὰ χρέη, ἠρκέσθη ἐλαττώσας αὐτά. Διέταξε πρῶτον πάντα τὰ ἀπέναντι τῶν τόκων καταβληθέντα ποσὰ ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου· ἐπειτα, ὅπως καταστήσῃ εὐκολωτέραν τὴν ἀπότισιν τοῦ ἐλαττωθέντος κεφαλαίου, ἀπεφάσισε νὰ ἐκτιμηθῶσι τῶν ὀφειλετῶν τὰ κτήματα ὑπὸ δικιτητῶν, ὀφειλάντων νὰ ὀρίσῃσι οὐχὶ τὴν παρ-

οῦσαν ἀξίαν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν πρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀναγκάσας τοὺς δανειστάς νὰ λάβωσιν αὐτὰ οὕτως ἐκτετιμημένα. Ὁ Σουετώνιος λέγει ὅτι τὸ χρέος ἠλαττοῦτο οὕτω πλέον τοῦ τετάρτου. Καὶ ἡμῖν μὲν ἀναντιρρήτως ταῦτα φαίνονται τὰ μάλιστα ἐπαναστατικά· διότι δὲν ἐννοοῦμεν τὴν παρέμβασιν τῆς ἐξουσίας ὅπως στερήσῃ ἀλόγως τοὺς ἰδιώτας μέρος τῆς περιουσίας αὐτῶν, οὐδὲν δὲ κρίνομεν ἀδικώτερον τοῦ αὐτὸν τὸν νόμον σγίττειν τὰ ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ συμβόλαια· ἀλλὰ τότε ἡ ἐντύπωσις δὲν ὑπῆρξεν ἡ αὐτή. Οἱ μὲν δανεισταὶ οἵτινες ἐφοβοῦντο μὴ οὐδὲν ὑπελείπετο αὐτοῖς, ἐλογίζοντο ἑαυτοὺς εὐτυχεστάτους ὅτι δὲν ἀπέβαλλον ὅλον τὸ κεφάλαιον, οἱ δὲ ὀφειλέται, ἐλπίσαντες ἐντελῆ ἀπ-ἀλλαγὴν ἀπὸ τοῦ χρέους, πικρῶς ἐμέμφοντο τὸν Καῖσαρα ὅτι ἐπέβαλε νὰ πληρώσωσι μέρος αὐτοῦ. Ἐκ τούτου δὲ, ψευθεισάντων τῶν ἐλπίδων, γυγγυσμοί. « Τὴν στιγμὴν ταύτην, ἔγραψεν ὁ Κοΐλιος, πλήν τινων τοκιστῶν, πάντες ἐνταῦθα εἰσι φίλοι τοῦ Πομπηίου. »

Εἰς κεκρυμμένον ἐχθρὸν, ὡς ὁ Κοΐλιος, ἦλθε νῦν πρόσφορος ὁ καιρὸς τῆς ῥήξεως. Ἐχόμενος δ' αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς, δι' ὠφελείας ἔθετο τὴν δυσμένειαν ἧς ὑπῆρχε μάρτυς· τὸ δὲ σχεδιασθὲν μηχανήμα ἦν τολμηρὸν τὸ ἐξῆς· ἀναλαβεῖν τὸ πρόσωπον σφοδροῦ δημοκράτου, ἢ, ὡς ἂν εἴποιμεν σήμερον, τὴν κοινοκτημοσύνην πρεσβεύοντος, ὅπερ ὁ Καῖσαρ ἀπέκρουσε συγκροτῆσαι ἐξ ἀπάντων τῶν δυσχερεστῶς διαχειμένων ριζικωτέραν φατρίαν καὶ ἡγεῖσθαι αὐτῆς. Ἐν ᾧ δὲ οἱ διορισθέντες διαιτηταὶ ὅπως ἐκτιμήσωσι τὰ κτήματα τῶν ὀφειλετῶν ἐξετέλουν ὡς οἷόν τε κάλλιστα τὸ λεπτὸν τοῦτο ἔργον, καὶ ὁ πραιτωρ τῆς πόλεως Τρεβόνιος ἐδίκαζε τὰς ἐπὶ τῆς διαιτησίας αὐτῶν ἐγειρομένας διαφοράς, ὁ Κοΐλιος ἐστήριξε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἑδρὰν παρὰ τὸ δικαστήριον τοῦ Τρεβωνίου, καὶ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀναγορεύσας κριτὴν τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἰδίου συναδέλφου καὶ ἀνωτέρου, ἐκήρυξεν ὅτι ἤθελεν ὑποστηρίξει τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀδικουμένων· ἀλλ' εἴτε ὁ Τρεβόνιος ἤρεσκε τοῖς πᾶσι εἴτε μᾶλλον διὰ τὸν φόβον τοῦ Καίσαρος, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ προσέλθῃ αὐτῷ. Ἡ πρώτη αὕτη ἀποτυχία δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν Κοΐλιον· ἔκρινεν ἐξ ἐναντίας ὅτι ὅσα δυσχερεστέρα ἐγίνετο ἡ περίστασις τοσοῦτω μείζονος τόλμης ἀνάγκη ὑπῆρχε, καὶ, τοῦ ὑπάτου Σερούιλίου καὶ τοῦ ἀνθισταμένου μετὰ τῶν λαιπῶν ἀρχόντων, ἐδημοσίευσεν δύο νόμους τολμηροτάτους, τὸν μὲν ἀφιέντα τοῖς ἐνοικιασταῖς πᾶσι ἐνὸς ἔτους ἐνοίκια, τὸν δὲ καταργοῦντα ἐντελῶς τὰ χρέη. Νῦν δὲ ὁ λαὸς ἐφάνη κλίνων πρὸς βοήθειαν τοῦ οὕτως ἀντικρυς ὑπερασπίζοντος αὐτόν· ὅθεν ἐγένοντο ταραχαὶ καὶ, ὡς ἄλλοτε, ἐφύρυσεν αἷμα ἐν τῇ Ἀγορᾷ· ὁ δὲ Τρεβόνιος, προσβληθεὶς ὑπὸ μανιώ-

δους ὄχλου, κατέρχθη ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ καὶ ὡς ἐν θαύματος μόνον ἐσώθη. Ὁ Κοίλιος ἐνίκα καὶ βεβαίως ἐπίστευεν ὅτι νέα ἐπανάστασις ἔρχετο· ἀλλὰ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ὑπέπιπτεν εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην εἰς ἣν καὶ ὁ Βροῦτος. Ἐν ἀντιθέτοις ἐντελῶς φαινομένοις ὑπάρχοντες οἱ τοσοῦτον ἀλλήλων διαφέροντες δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἠπατώντο· ἀμφοτέρω ὑπὲρ τὸ δέον ἐπίστευσαν εἰς τὸν λαὸν τῆς Ρώμης. Ὁ μὲν ἀπεδίδου αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν νομίζων αὐτὸν ἄξιον νὰ ποθήσῃ αὐτὴν καὶ ὑπερασπίσῃ, ὁ δὲ ἐκάλει αὐτὸν ἐπὶ τὰ ὄπλα ὑπισχνούμενος νὰ καταστήσῃ αὐτὸν κοινωνὸν τῆς οὐσίας τῶν πλουσίων· ἀλλ' ὁ λαὸς οὐδέτερον ἤκουσε, διότι δὲν ἦτο ἐπιδεικτικὸς κακῶν παθῶν μᾶλλον ἢ εὐγενῶν ὁρμῶν. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν τετελειωμένον, ἠσθάνετο τοῦτο· καθ' ἣν ἡμέραν ὑπεχώρησεν ἐκουσίως εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἐφάνη ἀποβαλὼν καθ' ὅλου τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος. Ἐκτοτε βλέπομεν αὐτὸν ἀπαυδοῦντα πᾶσαν πολιτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ μὴ δυνάμενον νὰ συγκινηθῇ ἀπὸ τοῦ ληθάργου ὑπὸ μηδεμιᾶς περιστάσεως. Τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα, ἅτινα διαπύρως πάνυ ἐπεθύμησε καὶ δυσχερέστατα ἀπέκτησε, αἱ ὁρέξεις ἐκεῖναι, αἱ ἐπιμελέστατα ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχηγῶν ὑπεκκαίμεναι, ἡ δημοκρατία καὶ οἱ κληρουχικοὶ νόμοι, πάντα καθίστανται αὐτῷ ἀδιάφορα. Ἐγένετο ἤδη ὁ λαὸς ἐκεῖνος τῆς αὐτοκρατορίας ὁ θαυμασίως ὑπὸ τοῦ Τακίτου ζωγραφούμενος, ὁ ἀθλιέστατος πάντων τῶν λαῶν, τοῖς μὲν εὐτυχοῦσι δουλοπρεπής, τοῖς δὲ δυστυχοῦσι σκληρὸς, τοὺς θριαμβεύοντας πάντας πάντοτε ἐπευφημῶν καὶ τοῦτον μόνον τὸν ἀγῶνα ἐν πᾶσι τοῖς νεωτερισμοῖς ἀγωνιζόμενος τὴν συγκρότησιν συνοδείας τῷ νικητῇ μετὰ τὸ τέλος τῆς πάλης.

Τοιοῦτος λαὸς εἰς οὐδένᾳ ἦν σοβαρὸν στήριγμα· ὁ δὲ Κοίλιος κακῶς ἐπίστευσεν αὐτῷ. Ἄν, ἐκ λειψάνου συνηθείας κινηθεῖς, ἐδείχθη ἄπαξ εὐαίσθητος πρὸς τὰς μεγάλας ἐκείνας ὑποσχέσεις, αἵτινες τοσάκις συνεκίνησαν αὐτὸν, καθ' ὃν χρόνον ἦν ἐλεύθερος, ἡ συγκίνησις αὐτῇ ὑπερῆε διαβωτική καὶ ὀλίγοι μόνον ἵππεις, κατὰ τύχην διερχόμενοι τὴν Ρώμην, ἤρκεσαν ὅπως ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν. Ὁ ὑπάτος Σερούϊλιος ὥπλισθη ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῷ περιφήμῳ ῥητῷ τῷ παύοντι πᾶσας τὰς νομίμους ἀρχὰς καὶ συγκιαντροῦντι τὴν ἐξουσίαν εἰς ἑνὸς μόνου τὰς χεῖρας. Βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τῶν διαβωτικῶν ἐκείνων στρατιωτῶν, ἀπεγύρυσεν τῷ Κοίλιῳ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων, καὶ, ἀνθισταμένου συνέτριψε τὸν ἀγκυλόποδα αὐτοῦ δίφρον (1) καὶ ἀπ-

έσπασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος, ἀφ' οὗ δὲν ἤθελε νὰ καταβῇ. Ὁ δὲ λαὸς ἔμεινε τότε ἥσυχος καὶ αὐτὸς μίᾳ φωνῇ ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἀγωνιζομένην νὰ ἐξυπνίσῃ ἐν ταῖς ἐσβεσμέναις ἐκείναις καρδίαις τὰ ἀρχαῖα πάθη. Ὁ Κοίλιος ἐπανήλθεν οἰκᾶς τὴν καρδίαν πλήρη ὀργῆς ἔχων. Μετὰ ἀτιμίαν τοσοῦτον δημοσίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐν Ρώμῃ. Κατέλιπε λοιπὸν αὐτὴν ἐσπευσμένως, λέγων τοῖς πᾶσι ὅτι ἐξέρχεται ὅπως δικαιολογηθῇ πρὸς τὸν Καῖσαρ· ἀλλ' εἶχεν ἄλλους σκοποὺς. Ἀφ' οὗ ἡ Ρώμη ἐγκατελείμηνεν αὐτὸν, ἐσκόπει νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάστασιν τῆς λοιπῆς Ἰταλίας καὶ ν' ἀνανεώσῃ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον. Καὶ τὸ μὲν ἐπιχείρημα ἦν παράτολμον, ἀλλ' ὅμως, βοηθούμενος ὑπ' ἀνδρὸς ἀτρομήτου οὗ τινος ἐφρόντισε νὰ προσλάβῃ τὸ στήριγμα, οὐδὲν ἀπέγνω τῆς ἐπιτυχίας. Ἵππηχε τῷ κειρῷ ἐκεῖνῳ ἐν Ἰταλίᾳ παλαιὸς τις συνωμότης, Μίλων, καταστάς φοβερός διὰ τὴν βίαν κατὰ τὴν ἀναρχίαν τὴν διαδεχόμενην τὴν τοῦ Κικέρωνος ὑπατείαν. Καταδικασθεὶς μετέπειτα ἐπὶ δολοφονίᾳ, κατέφυγεν εἰς Μασσαλίαν. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ἀνακαλέσας πάντας τοὺς ἐξορίστους, μόνον τοῦτον ἐξήρεσε, οὗ τινος ἐφοβεῖτο τὴν ἀδιόρθωτον παρατολμίαν· ἀλλὰ τοῦ Κοιλίου προσκαλέσαντος αὐτὸν, ἐπανήλθε κρύφα καὶ προσεδύκα τὴν εὐκαιρίαν. Ὁ δὲ Κοίλιος ἐπαρεύθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἀμφοτέρω ἐγραψαν παρκλητικὰς ἐπιστολάς ταῖς Ἰταλικαῖς πόλεσι, μεγάλα ὑπισχνούμενοι καὶ ἐπὶ τὰ ὄπλα ἐγείροντες αὐτάς. Αἱ πόλεις ὅμως διέμενον ἥσυχαι. Ὦθεν ὁ τε Κοίλιος καὶ ὁ Μίλων περιῆλθον εἰς ἀνάγκης εἰς τὴν ἐσχάτην ἐναπομένουσαν δοκιμὴν. Ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐκάλεσαν τὸν δοῦλον λαόν, ἀνοίξαντες τὰς τῶν δούλων φυλακὰς καὶ προσκαλέσαντες τοὺς ποιμένας τῆς Ἀπουλίας καὶ τοὺς μονομάχους τῶν δημοσίων ἀγώνων. Οὕτω δὲ συναθροίσαντές τινες ὀπαδοὺς ἀπεχωρίσθησαν δοκιμάζοντες τὴν τύχην ἐκαστος ἰδίως, ἀλλ' οὐδέτερος ἐπέτυχεν. Ὁ μὲν Μίλων, τολμήσας νὰ προσβάλλῃ πόλει σημαντικῇ ὑπὸ πραιτορος καὶ μιᾶς λεγεῶνος ἀμυνομένη, λίθῳ βλήθεῖς ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Κοίλιος μάτην πειραθεὶς νὰ προσαγάγῃ ἐαυτῷ τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Καμπανίαν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μέχρι τοῦ Θουρίου. Ἐκεῖ ἀπάντησεν ἱππεῦσιν ἰσπανοῖς καὶ γάλλοις ἐκ Ρώμης πεμπομένοις, καὶ, ἐν ᾧ προὔχῳ ὅπως λαλήσῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὑπισχνεῖτο ἀργύριον ἂν ἠκολούθουν αὐτῷ, ἐφονεύθη.

Οὕτως ἀπώλετο, τὸ τριακαστὸν τέταρτον ἄγων

(1) Περίεργος λεπτομέρεια, διατηρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κοιντιλιανοῦ, δεικνύει ἡμῖν ὅτι ὁ Κοίλιος μεταξὺ τῶν σοβαρῶν τούτων πραγμάτων, ἐν οἷς τὸν ἐσχάτον ἔτρεχε κίνδυνον, διετήρει τὴν κουφότητα τοῦ χαρακτήρος καὶ τὸ σκωπτικόν

ἦθος. Ἀφ' οὗ συνετρίβη ὁ δίφρος, πρήγγειλεν ἄλλον ἔλον ἐκ λωρίων δερμάτος κατεσκευασμένον καὶ προσήνεγκεν αὐτὸν τῷ ὑπάτῳ. Πάντες δ' οἱ θεαταὶ διεβράχθησαν εἰς γέλωτα· διότι διηγοῦντο ὅτι ὁ Σερούϊλιος, παῖς ὢν, σκυτάλη ἐμαστιγώθη.

ἔτος, ὃ ἀτρόμητος νεανίας, ὅστις ἔλπισε ν' ἀντισταθ-
μίσῃ τὴν τύχην τοῦ Καίσαρος. Οὐδέποτε εὐρύτεροι
σκοποὶ ἔσχον ἀθλιέστερον τέλος. Δεῖξας ἀπίστευτον
τόλμην καὶ συλλαβὼν σκοποὺς μᾶλλον καὶ μᾶλλον
παρατόλμους καθ' ὅσον ἀπετύγχανον οἱ πρῶτοι, ἐν
δικαστήματι μηνῶν τινῶν δοκιμάσας ἀλληλοδιαδό-
χως νὰ ἐγείρῃ τὸν λαὸν τῆς Ρώμης, τῆς Ἰταλίας,
τοὺς δούλους, ἀπέθανε ταπεινῶς ὑπὸ τῆς χειρὸς βαρ-
βάρων τινῶν, οὓς προσεκάλεσαν εἰς προδοσίαν, καὶ ὁ
θάνατος αὐτοῦ, γενόμενος ἐν ᾧ πάντες εἰς τὴν Φάρ-
σαλον ἠτένιζον, διήλθε σχεδὸν ἀπαράτρητος. Τίς δὲ
τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦτο, ὅσον ἄ-
θλιον καὶ ἂν ᾖ, δὲν ἦτο ἐπ' αἰῶνα; Ἀνὴρ ἦτο τάχα δι-
καιοῦ ἀνθρώπου ἐν πανουργίαις (aventures) βιώσας
ὡς πανοῦργος καὶ ν' ἀποθάνῃ; Ὅτι κεν λέγοι ὁ Κι-
κέρων, δὲν ἦτο τέλειος πολιτικός, διότι ἐστερεῖτο
πρὸς τοῦτο δοξασίας τινὸς μετὰ ζήλου ὑπηρετουμέ-
νης. Ἡ ἀστασία τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ αἰ ἀνακα-
λουθίαι τῆς διαγωγῆς, ὃ περὶ πασῶν τῶν γνωμῶν
δισταγμός, τὴν δεινότητά αὐτοῦ οὐχ ἥττον τοῦ χι-
ρακτῆρος ἐβλάψαν. Ἄν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ πλείονα
ἐνότητά εἰς τὸν βίον, ἂν προσεκολλᾶτο ἐνωρὶς εἰς τι-
μίαν τινὰ φατρίαν, τὰ προτερήματα αὐτοῦ, ἐπ' αἰῶνα
μεταχειριζόμενα, ἤθελον φθάσει εἰς τὴν ἐντέλειαν.
Καὶ παθάνον μὲν νὰ ἀπέθνησκε καὶ τότε, ἀλλὰ εἰς
τὸν ἐν Φαρσάλῳ ἢ ἐν Φιλίπποις πεσόντα οἱ μεταγενέ-
στεροι λογιζοῦσι καὶ τινὰ τιμὴν. Ἐκ τούτων αὐτῶν
δὲ, ἐπειδὴ μετέβηκε τόσας γνώμας ὅσα καὶ συμφέ-
ροντα ἢ φαντασιοκοπίαι, ἐπειδὴ ἀλλεπαλλήλως ταῖς
μᾶλλον ἀντιθέτοις φατρίαις ὑπηρετήσας εἰς μηδεμίαν
τὸ δίκαιον πιστεύων, οὐδέποθ' ὑπῆρξε πλέον ἢ ἀτε-
λὴς ῥήτωρ καὶ πολιτικός ἐκ τοῦ παρατυχόντος καὶ
ἀπέθανεν ἐν μεγάλῃ ὁδῷ ὡς κοινὸς κακοῦργος. Ἀλ-
λ' ὅμως καὶ τοὶ μεγάλως πταίσαντα, οὐχ ἔκοῦσα ἐ-
πιτιμᾷ αὐτὸν ἡ ἱστορία. Οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς πάν-
τοτε μετὰ κρυφίας εὐμενεῖας ὁμιλοῦσι περὶ αὐτοῦ.
Ἡ περὶ τὴν νεότητά αὐτοῦ λάμψις, τὰ τοῦ νοῦς
προτερήματα, ἡ κομψότης ἣν ἐτήρησεν ἄχρι καὶ αὐ-
τῶν τῶν αἰσχροτέρων ἀκολασιδῶν, εἰδὸς τι τολμηρᾶς
εἰλικρινείας, κωλυσάσας αὐτὸν τοῦ ζητεῖν ἐντίμους
προφάσεις εἰς πράγματα μὴ ἐντιμὰ, ἢ εὐκρινὲς κα-
τόπτεισι τῶν περιστάσεων ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ, ἢ
γνώσις τῶν ἀνθρώπων, ἢ τῶν μηχανημάτων εὐφορία,
ἢ ἰσχυρὰ θέλησις, ἢ ἀτρόμητος πρὸς πᾶν τόλμη,
καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν εἰς ἀδιάκοπον κίνδυνον ἐμ-
βάλλουσα, τοσαῦτα λαμπρὰ προτερήματα πρὸς μέ-
γιστα ἐλαττώματα ἀναμειγμένα, ἀφώπλισαν καὶ
τοὺς αὐστηροτέρους κριτάς. Αὐτὸς ὁ σώφρων Κοῖν-
τιλιανὸς, ὁ ἀποστρεφόμενος τὸν παράφορον χαρα-
κτῆρα, δὲν ἐτόλμησε νὰ φανῇ πρὸς αὐτὸν αὐστηρός.
Ἐπαινέσας τὰς χάριτας τοῦ νοῦς αὐτοῦ καὶ τὴν δη-
μικὴν εὐγλωττίαν, ἀρκεῖται προστιθεὶς ἀντὶ πάσης

κρίσεως· « Ἀνὴρ ἄξιος πλείονος σωφροσύνης καὶ μα-
κροτέρου βίου, *Dignus vir cui mens melior et
vita longior contigisset!* »

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἀπέθανεν ὁ Κοῖλιος, ἡ κομψὴ
νεολαία, ἥς ἦν ὁ τύπος, καὶ ἦν οἱ στίχοι τοῦ Κατούλ-
λου καὶ τοῦ Κικέρωνος αἱ ἐπιστολαὶ κατέδειξαν ἡ-
μῖν, ἦν ἤδη ἐν μέρει ἡφανισμένη. Οὐδεὶς σχεδὸν
τῶν ἐν ταῖς τῶν Βαιῶν ἐσρταῖς διαλαμπάντων καὶ
ἐπὶ τῆς Ἀγορᾶς χειροκρατηθέντων νεκρῶν ἐπέζη. Ὁ
Κατούλλος ἀπέθανε πρῶτος, ἐν ᾧ ἡ δεινότης αὐτοῦ,
ὑπὸ τῆς ἡλικίας ὀρμασθεῖσα, ἐγένετο σφοδρωτέρα
καὶ ὑψηλότερα. Ὁ φίλος αὐτοῦ Κάλβος ἠκολούθησεν
αὐτῷ εὐθύς, καταβληθεὶς τὸ τριακυστὸν πέμπτον τῆς
ἡλικίας ἔτος θεβαίως ὑπὸ τῶν πόνων τοῦ δημοσίου
βίου. Τὸν Κουρίωνα ἐφόνευσαν οἱ στρατιῶται τοῦ
Πομπηίου, ὡς τὸν Κοῖλιον οἱ τοῦ Καίσαρος. Μόνος
ὁ Δουλοβέλλας ἐπέζη, ἀλλ' ὅπως ἀποθάνῃ καὶ αὐτὸς
μετὰ τινὰ ἔτη ἐν ἀγρίαις βασάνοις. Ἡ ἐπανάστασις
ἐθέριζεν αὐτὴ ὁλόκληρον ἐπαναστατικὴν γενεάν, διότι
ἀληθὲς ἐλέχθη τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὅτι παντα-
χοῦ καὶ πάντοτε καταβιβρώσκει τὰ ἴδια τέκνα.

Σ.

ΛΕΥΚΟΝ ΟΡΟΣ.

Ἡ παρὰκειμένη εἰκὼν παρίστησι τὴν μεγάλην
σχισμᾶδα τοῦ Λευκοῦ ὄρους, τὴν κατὰ τὸ 1820 ὑπὸ
τοῦ δόκτορος Χάμελ, ῥώσου περιηγητοῦ δοξασθεῖ-
σαν. Τὴν σήμερον ἡ ἀνάβασις τοῦ Λευκοῦ ὄρους εἶναι
πρᾶγμα δαπανηρὸν μὲν ἀλλ' εὐκόλον, καὶ δὲν παρέ-
χει τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ὑπέπιπτον οἱ ἄλλοτε ἀνα-
βαίνοντες αὐτὸ, οὗ τὸ ὕψος λογίζεται εἰς 4840 μέ-
τρα. Τῷ 1760 ὁ νέος de Saussure διεκήρυξε με-
γάλην ἀμοιβὴν ἀνὰ πᾶσαν τὴν κοιλάδα τοῦ Cha-
mounix, εἰς τοὺς ὁδηγοὺς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον
εὑρεῖ ὁδὸν βατὴν πρὸς ἀνάβασιν μέχρι τῆς κορυφῆς
τοῦ ὄρους τούτου· ἀλλὰ μάτην. Μόλις μετὰ 15 ἔτη,
τῷ 1773, τέσσαρες ὁδηγοὶ ἐφθασαν μέχρι κοιλάδος
τινὸς χιόνος φαινομένης ὅτι φθάνει ἐγγίξει εἰς τὴν
κορυφὴν. Ἀλλὰ ἐπιτυχόντες τὸ κατ' ἀρχὰς ἠναγκά-
σθησαν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῆς πείνης
νὰ καταβῶσι. Ἐπτὰ ἔτη ὕστερον (1783) τρεῖς ἄλλοι
ὁδηγοὶ ἐδοκίμασαν ν' ἀναβῶσιν. Εἶχον ἤδη φθάσει
εἰς ἱκανὸν ὕψος, ὅτε ὁ τολμηρότερος αὐτῶν κατε-
λήφθη αἵφνης ὑπὸ ἀκατανικήτου ἐπιθυμίας ὑπνοῦ·
ἀπαιτεῖ ν' ἀφήσωσιν αὐτὸν νὰ κοιμηθῇ· ἀλλὰ οἱ σύν-
τροφοι μὴ θέλοντες νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν εἰς ἄ-
φρικτον θάνατον δὲν ἐξηκολούθησαν τὴν ἀνάβασιν.
Ἐκ τῆς ὁδοπορίας ταύτης ἐδιδάχθησαν οἱ ὁδηγοὶ